

Asia: VN/23656/2023

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä eduskunnalle toimeentulotuesta annetun lain 7 a §:n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Esityksellä tavoitellaan säästöjä tiukentamalla asumismenojen huomioimista toimeentulotuesta. Asumismenonormin ylittyessä toimeentulotuen hakija ohjattaisiin hakeutumaan edullisempaan asuntoon laissa säädetyssä 3kk määräajassa. Tämän jälkeen asumismenot huomioitaisiin vain asumismenonormin mukaisina, jollei laissa määritelty erityinen peruste asumiseen nykyisessä asunnossa täyty. Asumismenonormien soveltaminen tiukkenisi normin ylittämiseen liittyvän tapauskohtaisen harkinnan poistuessa. Normien suuruudesta säädettäisiin asetuksella.

Keski-Uudenmaan Hyvinvointialue katsoo, että ehdotetut tiukennukset asumismenojen huomioimiseen liittyvään sääntelyyn kohdistuvat jo valmiiksi kaikista heikoimmassa asemassa oleviin ja nyt esitetyillä muutoksilla tosiasiasa vähennetään toimeentulotuen harkinnanvaraisuutta. Esityksessä tuodaan pääosin Kelan vakiintunut soveltamiskäytäntö lain tasolle kuitenkin sitä vielä tiukentaen. Tämä tarkoittaa jatkossa sitä, että moni asiakas joutuu hakemaan perustoimeentulotuen Kelasta ja täydentävää tai ennaltaehkäisevää toimeentulotukea hyvinvointialueelta. Ehdotus lisää hyvinvointialueen työtä ja tämä tulisi ottaa huomioon lakia säädettäessä. Vaikka ehdotettu esitys säästää Kelan kustannuksia – osa kustannuksista siirtyy hyvinvointialueille.

Hyvinvointialueilla henkilöstön tarve tulee lisääntymään. Täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen ratkaisut eivät ole ainoastaan etuuskäsittelijän (selkeät ohjeet/ kriteerit kylläkin) tehtäviä ja useimmiten asian harkinnassa tarvitaan sosiaalityöntekijän tai sosiaaliohjaajan arviointia, jolloin sosiaalityöntarve myös kasvaa. Esityksessä tulisi vielä selvittää hyvinvointialueen sosiaalityöhön liittyvän lisäresurssin tarve ja siihen liittyvä budjetointi.

Muutos kohdistuisi pääsääntöisesti:

- Asiakkaat, jotka eivät muuta tai eivät löydä edullisempaa asuntoa kolmen kuukauden aikana.
- Henkilöt, joilla on luottotietomerkintöjä tai elämänhallinnan haasteita, ja jotka eivät siksi onnistu saamaan edullisempaa asuntoa.
- Asiakkaat, joiden asumismenot ylittävät asumisnormin vähäisesti.

Yllä mainitussa ryhmissä on mm. kahta erilaista kohderyhmää: mahdolliset sosiaalityön asiakkaat ja asiakkaat, jotka tulevat vain hakemaan täydentävää toimeentulotukea asumismenojen ylityksestä johtuvasta syystä tai jos eivät ole löytäneet halvempaa asuntoa. Nämä jälkimmäiset asiakkaat ns. siirretään hyvinvointialueen huoleksi. Hyvinvointialueen asiakasohjaukseen ohjautuu asiakkaita, jotka ovat jo saaneet ohjauksen ja neuvonnan Kelasta ja asiakkaita, jotka hakevat vain puuttuvan rahan asumiseensa. Pöytäkirja ei tuo säästöjä ja asiakas joutuu asioimaan kahdessa paikassa.

Asumismenot otetaan huomioon täysimääräisesti, jos hakijalla on erityinen peruste asumiseen nykyisessä asunnossaan. Tällaisia erityisiä perusteita ovat:

- 1) hakijan kanssa samassa taloudessa asuvan lapsen erityistarpeet;
- 2) hakijan tai hänen perheenjäsenensä erityisestä hoidosta tai vammaisuuden vuoksi tarvittavien apuvälineiden käytöstä aiheutuva lisätilan tarve, taikka vammaispalvelulain mukaan tehty muutokset nykyisessä asunnossa;
- 3) kunnan toimielimen tai hyvinvointialueen vahvistaman sopimuksen mukaisen tai tuomioistuimen päätöksen mukaisesta lapsen tapaamisoikeuden toteuttamisesta aiheutuva asuintilan tarve;
- 4) hakijan tai hänen perheenjäsenensä heikko terveydentila, muutoin alentunut toimintakyky tai yli 80 vuoden ikä;
- 5) hakijan asuminen hyvinvointialueen järjestämässä asumispalveluun liittyvässä asunnossa; tai
- 6) yllättävä elämänmuutoksen aiheuttama kriisitilanne.

Yllä mainituissa asumisen erityisperusteissa käytetään harkintaa Kelassa, kuitenkin määrättyiden kriteereiden perusteella. Kelalta poistetaan ainakin osin asiakkaan elämäntilanteeseen liittyvä tuen tarpeen arviointi ja päätöksenteko liittyy ennalta määrättyihin ohjeisiin ja kriteereihin. Palkataanko Kelaan lisää myös sosiaalityön asiantuntemusta, jotta asumisen erityisen tuen tarve voidaan riittävästi arvioida? Mikäli asiakas ei saisi edellä mainittujen kriteereiden perusteella tarvittavaa euromäärää asumiseensa, hän mahdollisesti hakee sitä hyvinvointialueelta. Täytyy muistaa, että hyvinvointialueen sosiaalityöntekijällä on joka tapauksessa harkinnan mahdollisuus myös asumiseen liittyvissä tilanteissa Kelan harkinnankin jälkeen.

Keski-Uudenmaan hyvinvointialueen näkemyksen mukaan säännökset yhdessä vaikuttavat heikentävästi erityisesti kaikista haavoittuvimmissa sosiaalisissa ja taloudellisissa olosuhteissa elävien henkilöiden oikeusasemaan. Asumismenojen kohtuullistaminen vaikeasti asutettavien

henkilöiden tilanteessa voi vaikeuttaa entisessään heidän asumistilannettaan ja tämä voi johtaa johtaa asunnon menettämiseen, altistaa pitkäaikaisasunnottomuudelle, ja johtaa mahdollisesti tilapäismajoittamiseen ja ensisuojaan käyttöön. Esitys selventää Kelan työntekijöille perustoimeentulotuen myöntämistä asumiseen liittyvissä asioissa ja asiakaan oikeuksia asumisen tukeen, mutta aiheuttaa mahdollisesti asiakkaalle myös monia haasteita.

Tässä vielä muutama huomio sosiaalityöstä koskien uusia lain kohtia:

- Jos hakija on raskaana, tulisi huomioida vuokramenoissa myös syntyvä lapsi, eikä kohtuullistaa vuokraa ilman lapsen osuutta vuokratuloissa.
- Jos hakijan lapsi on lastensuojelulain mukaisesti sijoitettuna, tulisi huomioida kohtuullinen aika tilanteen selvittämiseen niin, että sijoitetun lapsen asuminen oman vanhemman kanssa huomioidaan asumismenoissa. Asumismenojen leikkaaminen aiheuttaa vanhemmalle lisää haastetta jo ennestään vaikeassa tilanteessa. Lastensuojelulain mukaisessa sijoituksessa lapsi käy kotilomilla sijoituspaikastaan ja kodin säilyttäminen sijoitustilanteessa on perhetilanteen tukemisen näkökulmasta erittäin tärkeää.
- Hakijan sairaalassa tai vankilassa olon aikana vuokraa ei saisi kohtuullistaa.
- Asumiskulujen osalta tulisi huomioida myös asunnon myynnin realistinen tilanne asumisalueella. Onko hakijalla oikeasti mahdollisuus saada asunto myytyä eteenpäin ja millä hinnalla niin, ettei se aiheuta kohtuutonta velkataakkaa hakijalle ja mahdollista luottotietojen menettämistä.
- Asunnottomuuden vuoksi asutettujen ja asumispalveluista vuokra-asuntoon asumaan asutettujen osalta tulisi selvittää hakijan todellinen asumisen saamisen mahdollisuus, onko vanhoja vuokravelkoja, onko luottotiedot kunnossa. Vuokran kohtuullistaminen todennäköisesti aiheuttaa asunnottomuutta tai asumispalveluiden tarvetta ja siten yhteiskunnalle huomattavasti enemmän kuluja kuin vuokran huomioiminen kokonaisuudessaan.
- Jos sosiaalitoimi on maksanut harkinnalla vuokravakuuden asuntoon, kun Kela on sen hylännyt, tulisi Kelan aina pyytää sosiaalitoimelta lausunto ennen kuin vuokra kohtuullistetaan.
- Tulisi huomioida erilaisten alueiden asunnon saannin mahdollisuudet. Jos esim. Järvenpäässä ei ole yhtään perhekoon mukaista asuntoa vuokrattavana millään julkisella vuokranantajalla (joka ottaa luottotiedottomia asumaan) on henkilön tai perheen mahdoton tällaista asuntoa edes saada.
- Lastensuojelun tarpeessa olevien lasten vanhemmillä tulisi olla erityinen oikeus saada asunto, vaikka yli asumismenonormien. Esim. ympärivuorokautisen perhekuntoutuksen aikana asunnon saanti, jotta ympärivuorokautinen hoito ei pitkitty asunnon puutteen vuoksi.
- Vaativissa erotilanteissa tulisi olla mahdollista huomioida asumismenoja yli normien, jotta perheenjäsenten tilanteet voidaan turvata myös kiireellisissä tilanteissa.
- Asumiskulujen ylittyminen vähäisesti pitäisi edelleen hyväksyä Kelassa etenkin, jos ylitys johtuu vuokranantajan vuokran nostamisesta yli normin, eikä tuen hakijasta. Hakijalla/asukkaalla ei ole mahdollisuutta valita tai päättää kuinka paljon vuokranantaja nostaa asunnon vuokraa milloinkin.

- Tilapäismajoittamisen kustannukset tulevat kasvamaan.

Tommola Nina
Keski-Uudenmaan hyvinvointialue